

Pohyby země, vesmírné objevy i tiché hrozby: 10 let dokumentárního filmu AV ČR

14.5.2025 - Magdalena Zindulková | Akademie věd České republiky

Arktická krajina plná ledu a kamení. Vypadá klidně a nehybně, ale zdání klame. Hluboko pod povrchem se ukrývá ohromná síla. Právě tam, do nejjihnější zátoky ostrova Západní Špicberky se v roce 2014 již poněkolkáté vydali geologové z Ústavu struktury a mechaniky hornin AV ČR, aby pomocí unikátního přístroje zaznamenali pohyby země a zmapovali dosud neprozkoumaný terén.

Z původně plánované krátké reportáže o tom, jak se vědci na cestu připravují, se nakonec vyklubala pozvánka pro dva filmaře, aby se s kamerami k expedici za polární kruh přidali. „Byla by škoda o vědecké práci za polárním kruhem udělat jen příspěvek z Prahy, navíc jsme do odboru zrovna přijali čerstvě vystudovanou dokumentaristku,“ vzpomíná kameraman Tomáš Kopecký.

Příprava měření pohybů země při expedici na Špicberkách pod dohledem filmařů

Uprostřed nádherné i drsné přírody Špicberských ostrovů, v přívětivém zázemí polské polární stanice tak vznikl pozoruhodný materiál, který nabízí pohled do nitra české výpravy i na výzkumníky samotné. Přelomový byl nejen pro vědce, ale zejména pro oslovené filmaře. Jejich celovečerní snímek *Pohyby* představený publiku v roce 2015 se stal první vlašťovkou dokumentární tvorby Akademie věd ČR.

Z Prahy za polární kruh

Pracoviště akademické videoprodukce vzniklo v roce 2008 a jeho hlavním úkolem bylo zaznamenávat zajímavé akce, které se konají v Akademii věd ČR, a drobnými videospoty přispívat k popularizaci vědecké práce. *Pohyby* se pro pracoviště staly významným milníkem, jak se shodli účastníci debaty, která se k 10. výročí akademické videotvorby konala na letošním 60. ročníku mezinárodního festivalu populárně-vědeckých filmů Academia film Olomouc (AFO).

Cesta za polární kruh se vyplatila. *Pohyby* nakonec ocenila porota dvou filmových festivalů – v roce 2016 na AFO a o rok později snímek zaujal i na mezinárodním festivalu Ekofilm, kde se dostal jako jediný český dokument do nejužšího výběru šesti nejlepších filmů.

Magion a Tiché hrozby

Úspěšný byl i snímek *Magion* – v roce 2019 získal na AFO dokonce první cenu v česko-slovenské soutěži. Dokument vypráví příběh československé družice Magion, která v roce 1978 po mnohaletém úsilí vědců vzlétla na oběžnou dráhu Země.

Dalším důležitým momentem byla výroba dokumentárního cyklu *Tiché hrozby* a navázání úzké spolupráce s Českou televizí, která sérii odvysílala a připojila k němu tematické diskuze s vědci moderované Václavem Moravcem. „Přál bych si, aby takové pořady vstupovaly i do sledovanějších časů, podobně jako je tomu třeba v britské BBC, která popularizační dokumenty vysílá v oblíbených večerních časech na prvním programu,“ řekl během debaty v Olomouci Václav Moravec, podle něhož je důležité, aby Česká televize tímto způsobem i nadále kultivovala veřejný prostor.

Výhody pro obě strany

Populárně-vědecké filmy mohou být prospěšné nejen pro širokou veřejnost, ale i pro samotné vědce, jak poznamenala ředitelka Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR Adéla Gjuričová, která se s filmaři

podílela na vzniku dokumentu *Město jako laboratoř změny*. „Díky přípravě filmu jsme se dopracovali k jasnější formulaci naší výzkumné teze,“ řekla historička a politoložka s tím, že doporučuje takovou spolupráci i dalším vědcům. Jak ale upozorňuje, nelze do toho jít s očekáváním rychlého a snadného procesu. „Je to každopádně nádherná zkušenost,“ uzavírá Adéla Gjuričová. Výsledný film *Město jako laboratoř změny* měl premiéru na konci dubna právě v Olomouci na festivalu AFO.

Po promítání filmu Město jako laboratoř změny se na festivale rozproudila živá debata s tvůrci. (CC)

Za uplynulých deset let vznikly na půdě Akademie věd ČR vedle několika celovečerních snímků dva dokumentární cykly a desítky vědeckých reportáží, které přibližují práci vědců a vědkyň z AV ČR. „Jsem moc ráda, že Akademie věd od počátku naši tvorbu podporuje a má v nás důvěru. Přála bych si, abychom si ji i nadále udrželi a mohli pokračovat v natáčení filmů o tom, jak důležitou roli ve společnosti věda má,“ říká současná vedoucí odboru akademické videoprodukce Martina Spurná, která rovněž vyzdvihuje práci bývalého šéfa týmu Václava Špačka i dalších filmařů, kteří usedli na režisérskou židli – Marka Janáče (*Magion*) či Amálii Kovářovou (*Hledání Bolestného Krista*).

Akademická videoprodukce je jednou z možností, jak popularizovat vědu směrem k veřejnosti, dalšími způsoby jsou akademické magazíny, které přinášejí zajímavé články ze světa výzkumu, či Podcast Akademie věd. Desetitisíce návštěvníků pak každoročně svědčí o popularitě vědeckých festivalů nabízejících workshopy, přednášky či výstavy.

<https://www.avcr.cz/cs/o-nas/aktuality/Pohyby-zeme-vesmirne-objevy-i-tiche-hrozby-10-let-dokumentarniho-filmu-AV-CR>